els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 7

PRIMERA PART

Driss Mehamli
Le Havre, Normandia
Del 8 al 10 de novembre de 1988

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 8

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 9

I

L'última història

Primer ve el conte, i em deixaràs que te l'expliqui, encara que no recordi gaire com comença. El noi, el del conte, s'havia casat amb una fada de la muntanya. Ell es deia Amar i a la fada crec que se li ha de dir així, la Fada.

S'havien conegut en una ciutat. La Fada era la menuda de moltes germanes filles d'un geni i l'Amar, després de casar-s'hi, se la va emportar a casa i va marxar, i a partir d'aquí ja pots fer-me les preguntes que vulguis, ho recordo tot. Va marxar a vendre el que venia a les viles de per allà, tot sol. Pensava en el fill que un dia faria a la Fada, perquè no es quedessin sense futur, amb els anys, saps? No com jo, que només vaig ser parit per una vida com la meva, ja ho veus, sense res ni ningú.

La Fada, sola a casa, per no avorrir-se va posar-se a escorcollar els baguls i els armaris plens de roba

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 10

que havien estat de la mare o de l'àvia de l'Amar. I allà va trobar una capa de plomes lluents com el sol quan es pon, saps? Era una capa màgica, la Fada ho va saber de seguida. Va pujar al terrat, es va posar la capa i va començar a volar per damunt de la casa perquè era el que feia la capa, volar amb qui la portés. La gent del carrer l'assenyalava amb el dit i cridava i renegava i resava, i ella va dir-los, des d'allà al mig de l'aire: "Quan el meu marit haurà tornat no deixeu de dir-li *Si ets enamorat ben enamorat trobaràs la teva dona al puig Waq Waq!*" I de seguida ja no hi va ser, volant volant havia desaparegut.

L'Amar quan va haver tornat es va desesperar de saber que la Fada havia fugit, però de seguida se'n va anar a la recerca del puig Waq Waq. A cada poblet on passava, o cada vegada que trobava algú pel camí, preguntava on era el puig Waq Waq. I la gent li responia: "Seu amb nosaltres, menjaràs una galeta i beuràs te, però no sabem on és el puig que dius."

Ja feia molts dies que anava món amunt i món avall, la barba li havia crescut i feia pudor com jo en aquells temps que t'explicaré quan hagi acabat el conte, quan érem per la muntanya amb els francesos que ens vigilaven amb els fusells sempre a punt, i nosaltres com un ramat de xais. I vet aquí que un

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 11

dia va topar amb tres gegants que es barallaven: tots tres volien el cofre que havien robat a un bruixot després de penjar-lo pels peus o matar-lo cosint-li la llengua i els collons amb fil elèctric... en fi, amb fil elèctric no, que no en devien tenir en aquells temps.

Resulta que en el cofre hi havia un bastó que podia castigar qui fos només de dir-li *Au, bastó, ves per feina!* i un turbant que si te'l posaves ningú et podia veure perquè ja eres invisible. L'Amar va proposar als tres gegants que fessin una cursa, el primer que arribaria a no sé quin lloc, allà molt lluny, s'emportaria el cofre... I ell, quan ja feien tremolar tota la muntanya i esbufegaven com el tro de tant córrer, va agafar el bastó, es va posar el turbant al cap i tururut, es va esfumar.

El puig Waq Waq, l'Amar el va trobar uns dies més tard, i també el palau del seu sogre. Li feia por topar-se'l perquè als genis no els agrada gens que entrin mortals a la seva família, ni tenir nets d'homes com tu i jo. Amb el turbant posat va cercar la Fada per totes les cambres, però la va trobar a l'estable més brut del palau, vestida amb parracs i amb la cara negra de porquícies. A l'estable, que sempre estava a les fosques, hi havien tancat una cabra, no sé per quin pecat, a qui no donaven farratge, i es

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 12

cruspia la cendra i el carbó del foc. Per això la llet que donava era negrosa, i la Fada se l'havia de beure.

L'Amar estava a punt de fer-se visible quan va entrar una de les germanes de la seva dona, que també era una fada, portant les deixalles de l'àpat que acabaven de fer al palau. Es burlava d'ella fent pets i l'Amar, invisible amb el turbant, va murmurar *Au, bastó, ves per feina!* i en un no res la germana va quedar blava de cops... El geni, que havia sentit els crits, va entrar a veure què passava, remaleint la filla petita per si havia fet mal a l'altra, que li era dolça al mirar. El bastó, ja pots pensar, hi va tornar, i pare i filla gran van sortir plorant i xisclant que un dimoni volia matar-los.

L'Amar i la Fada van escapar-se del palau no sé ben bé com, però en una rondalla quan algú vol fugir sempre ho aconsegueix, ho has notat? I quan ja eren una mica lluny la Fada va transformar el seu marit en un hort ple de fruites, i ella en hortolà. Arribaven els germans, els fills del geni, a cavall, i a la Fada tan canviada li van demanar si no havia vist passar els fugitius. "No, senyors, no he vist res ni ningú, massa feina tinc amb els melons i les síndries", i ells se'n van tornar al palau amb la saliva que se'ls tornava amarga. El pare els va bufetejar, "Sou més imbècils que els arbres morts, eren ells

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 13

dos i no ho heu sabut veure, torneu-hi i porteu-me'ls!". Però la Fada ja s'havia transformat un altre cop, ara era una font, crec, o un riuet, i l'Amar el càntir, alguna cosa així. Els germans arribaven però no volien beure i per no perdre la fúria mastegaven la seva saliva, que era amarga com una galeta d'haixix, i gairebé van rebentar els cavalls. "Però si un ca acabat de néixer, i un poll també, veuen més coses que vosaltres quan miren el món...", i el geni va sortir en persona a cercar la seva filla.

Ella ja s'ho pensava, que els vindria al darrere, i sabia que no se'l podia enganyar amb trampes per fer bonic, i ja era magraner i l'Amar magrana. El geni, amb el seu cavall que saltava muntanyes, tan bon punt va veure l'arbre es va transformar en sabre per tallar la magrana, però l'arbre ja no era arbre, era ocell... No sé per què ocell, el sabre bé podia obrir-li el coll, llavors potser era un altre animal més difícil de matar però és igual, perquè de seguida es va fer peix dins el riu i el pare per agafar-lo era un ham amb un cuc d'aquells vermells. Només a l'últim moment el peix va saber veure el parany i es va canviar en formiga, però el pare també es transformava, ara en gall, esclar, que mengen formigues. I aquí ja va estar quan de formiga la Fada va fer-se guilla i d'un mossec va arrencar el cap

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 14

del gall. Vol dir això que el geni havia perdut, i era mort.

La Fada tornada fada i dona i l'Amar home de nou van fer cap a casa seva amb el cavall del pare, que s'empassava els camins com tu t'empasses un glop d'aigua. Compta dues hores si vols, però ja hi eren, a la ciutat, per fer els fills que volien.

Aquest és el darrer conte de l'Aït, has vist que no l'he oblidat, com si l'expliqués cada dia. Fa temps que ni els fills del meu nebot no se'n recorden, tant que els agradava i la por que tenien, sobretot quan la Fada era peix i el pare la volia agafar amb l'ham.

L'Aït en sabia molt més que jo, no era cap ruc. Va ser l'última història que ens va explicar, perquè després ningú en volia sentir i ell ja no tenia forces per posar-s'hi... Era xerraire que no l'hauries aturat, tan jovenet, duia el sol clavat a la cara, sempre content. L'hi perdonaves tot, encara que t'estigués rebentant el cap amb bestieses del seu país, que era cap a l'est, perquè no era pas àrab, ell, però feia la guerra amb nosaltres, i si m'has trobat i vols que t'ho expliqui tot, per força sentiràs com va acabar, l'Aït, allà amb nosaltres, quan tots vam morir, i jo també, encara que a mi m'hagi tocat el càstig de fer veure que soc viu.

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 15

2

Set àrabs i un cabilenc

Hi havia l'Aït i amb ell érem vuit. Venia de lluny per ser amb nosaltres; era el nouvingut, cabilenc de Cabília, deia. Prou que se li notava, amb les faltes que feia quan parlava àrab i l'accent que arrossegava, als altres ens feia riure, una mica, però ens hi vam acostumar. Arribava de les muntanyes de casa seva, i mentre ens ho explicava l'escoltàvem; sempre que parlava, l'escoltàvem. Havia fugit del seu poble perquè volia veure món, però pensava que primer havia de fer fora els francesos. Per això ens havia trobat, per allistar-se amb nosaltres, que també sabíem que calia fer fora els francesos si volíem poder viure. Deia que tenia vint-i-tres anys, xampurrejava francès i també el llegia. El que deia era veritat però no tot, perquè crec que no arribava als vint anys. Però sí que el crèiem quan parlava d'alliberar el país i el vam acceptar, i per això aquell

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 16

dia i els d'abans érem set àrabs i un cabilenc, ara ja ho saps.

Amb ell hi era jo, que soc en Driss Mehamli, encara, i no crec que per gaire temps, amb els budells que em fan mal, i tot el cos. Aquestes coses, quan les saps, les saps. Jo era el sergent i manava els altres. T'he dit on anàvem, els vuit soldats, i per què teníem una mula? La nostra feina d'aquells dies era arreplegar armes amagades en un forat de la muntanya i dur-les al campament. Hi havia fusells de guerra francesos, escopetes de caça, municions i un bon sac de granades, tot plegat poca cosa, però sempre millor que un ganivet i un parell de rocs a la butxaca, no creus?

Les vam trobar allà on eren, les armes, a sota d'unes roques, camuflades amb matolls. Baixaves una escaleta de fusta i eres en una cova petita, d'aquelles on els lladres amagaven tresors i princeses raptades, saps? En menys de mitja hora vam tenir la mula carregada. No recordo el nom que li havíem donat, a la mula, no crec que t'interessi saber-lo.

Ja havíem girat cua, dos dies per anar-hi, faltaven els dos dies per tornar. Calia vigilar per no ensopegar amb els francesos, o que no ens veiessin els àrabs que anaven amb ells i feien la guerra en contra nostre, aquells que saludaven la bandera francesa

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 17

plantada al mig del poble i no deixaven que els cans hi pixessin a la vora.

No ens veia ningú mentre caminàvem, teníem tota la sorra del camí amb nosaltres, per amagarnos. Vorejàvem un altiplà que no deus conèixer, al mig del país, encerclat de desert. Havíem de fer marrada per evitar un poblet que no era prou segur. Un de nosaltres que s'hi havia apropat a l'anada havia dit que els pagesos tenien quasi tots un fusell a l'abast, i era per defensar-se dels nostres soldats, i això era una vergonya. No ens estimaven, menjaven la merda al cul dels francesos. Això, si vols saber-ho, era el 1960 i el mes era l'abril, perquè vegis que no tinc la memòria tota corcada; me'n queden quatre bocins, encara.

Jo m'havia fet sergent per valentia, també perquè sabia francès i és bo, sempre, conèixer el parlar dels enemics, ja ho deus saber, i si no ho saps és que no tens cap enemic amb una altra llengua i millor per a tu. El francès el vaig aprendre a Beni Taraf, on vaig néixer. Me'l va ensenyar un mecànic que es deia Monsieur Berger, volia que la seva dona m'eduqués en això d'escriure, no sé ben bé per què. Jo només rentava els cotxes, posava benzina, inflava els pneumàtics, però ell em mirava i deia que se'm veia un minyó honest i que podria aprendre l'ofici.

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 18

Per això havia de saber francès, que és la llengua dels que arreglen cotxes. La Madame Berger em feia practicar amb llibres que t'explicaven com fer créixer unes verdures que no havíem vist mai per allà i que tenien uns noms ridículs. Jo havia de llegir tot el que deia sense entendre gairebé res. Amb en Monsieur Berger també vaig aprendre a conduir un Peugeot blau cel que feia goig, i de tant en tant me'l deixava per fer compres o per acompanyar algú si se li havia fet malbé el cotxe o el camió.

Si no hagués sabut francès ja seria mort fa temps, des d'aquell mes que era l'abril, i no tindria més mal a la panxa ni els ulls com els tinc. Ja em diràs si no és veritat.

Érem vuit i jo el primer. L'Aït venia al final perquè era el darrer allistat, però quan te'n parlo el poso davant i ja saps per què, no? Després hi havia en Habib, el caporal, i li dèiem el Pare de la Saliva perquè sempre estava escopint. O potser no ho feia més que els altres, però el seu avi sí, i el malnom li havia quedat. Venia després del sergent, estava sota les meves ordres i donava ordres als altres, però era com els altres, i jo també. Hi havia l'Osman, que parlava poc i amb això no puc dir-te'n gran cosa més. Potser, si t'interessa, que era pagès, però li havien robat l'hort, un germà seu, i ell per tenir-ne un

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 19

altre havia vingut amb nosaltres. No era pas una raó gaire honorable, però cadascú s'ho fa amb el que té, potser si parlava tan poc era que li feia una mica de vergonya, perquè fer la guerra per un tros i no pel país, ja m'entens... Hi havia en Lahcen, que tampoc no deia gaire res, però no creguis que per això s'avinguessin aquells dos. Parlaven poc i prou, però en Lahcen a vegades s'encenia, sobretot al vespre, quan descansàvem, tot d'una es posava a xerrar i no el podies parar quan amollava records de la dona... Creia que l'enganyava, i si hagués arribat a saber-ho l'hauria matada. També ens explicava què li faria si no l'havia de matar, com l'hi clavaria de seguida que tornés a casa, sense treure's la roba, i com li ompliria el ventre amb el seu suc d'home. De vegades demanava a l'Aït que expliqués alguna contalla amb paies nues que s'ofereixen als viatgers... L'Aït, d'aquestes en sabia un munt, i ens feia veure tot de culs immensos i conys alegres. Ja me'n recordaré d'alguna, si vols, als joves els agrada perquè els fa créixer l'ocell, oi que sí? Jo, què vols que et digui, el tinc tou i prim, ara, sembla una pastanaga florida... Aquest que parlava poc i només de coses de l'ocell era en Lahcen.

Amb ell i nosaltres venia també en Lamin. Era de Beni Taraf, igual que jo, per això coneixia els seus

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 20

pares, que feien espardenyes i les venien, però ell era més jove que jo. Si fos viu potser seríem aquí plegats amb els altres vells, xerrant i callant amb un peu i una cama a l'altre costat. En Lamin no parava d'explicar com estaríem amb la guerra acabada i els francesos al mar, i com de fina seria la carn de les ovelles. Parlava d'això per no tornar-se boig, crec. Perquè era lleig, tenia mitja cara cremada i li faltava una orella que els francesos li havien cremat i arrencat. Era una nit que provava de passar armes des de Tunísia, amb uns altres. Només ell se n'havia escapat. Saps, a la frontera hi havia filferro d'aquell espinós, tot electrificat. No explicava mai què li havien fet. Lleig però viu, i potser s'imaginava que amb la independència la cara se li tornaria com abans. Tots en parlàvem, de la independència, tots la teníem al cap, de tant en tant divagàvem i rèiem imaginant com seria el país i nosaltres lliures, la llengua se'ns feia sucre. Aquests riures eren com medalles de bon portar... Ara ja em veus, de medalles n'he tingut, però soc al país dels francesos, deu fer un parell d'anys que no he parlat àrab amb ningú, excepte el nebot, i no ve pas sovint a veure'm.

Qui hi havia, encara? Ja t'ho he dit, jo i l'Aït, en Habib, l'Osman, en Lahcen i en Lamin, no? Doncs és fàcil, falten els dos Ahmeds, el gros i el magre.

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 21

No és que un fos molt gros i l'altre molt magre però mira, els dèiem així. De l'Ahmed magre me'n recordo molt poc, fa anys que ja no sé com era fet. Dels altres n'he oblidat la cara, excepte, si vols, les cremades d'en Lamin, però encara sé fer-los caminar i veig com ho feien per moure's, com parlaven i si feien pudor o no. De l'Ahmed magre ja no en sé dir res, però quan vindrà el moment t'explicaré com el van pelar. L'Ahmed gros venia de la ciutat, o això deia. Havia viscut a Orà. Jo crec que només un any o dos, perquè en realitat en sabia ben poca cosa... Li agradava explicar com eren els barris francesos, amb els cafès i les cases de putes prohibides als àrabs, plenes de mosses blanques que obrien les cuixes a qualsevol borratxo europeu però que s'haurien refusat a un príncep nostre. O no, amb un xic de seny i amb la boca closa empassant-se el desdeny, així haurien sabut alguna cosa del Paradís. Qui sap. L'Ahmed gros també sabia conduir cotxes i devia ser per això que parlava francès, tant com jo. Deia que havia servit de xofer a un matrimoni ric, que engegava el motor sense xerrics i sobretot que sabia ser discret, sense xafardejar ni provar d'espiar les cames de la senyora. Tenia una cambra per a ell tot sol, al costat del garatge on descansava un Simca nou... Se li va acabar quan va portar una dona de per

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 22

allà a visitar el cotxe, i l'amo els va trobar quan embrutaven els coixins. Com que havia anat a la presó es pensava que era un poc més que els altres. Però quanta presó havia fet? Un parell de dies per escarmentar i prou... Era un cregut i t'explicava picant-se el pit que havia tastat la presó dels francesos pel seu coratge. Però quan vam saber que l'havien engarjolat per culpa d'una bagassa, va ser un gran tip de riure, que bé s'ho mereixia.

Érem aquests vuit, però potser no t'importava gaire saber-ho si el que vols és la resta de la història, i aquests noms potser ni els posaràs al teu diari, però m'és igual. Faràs el que et sembli, però jo no et puc explicar el que va passar si primer no t'he dit qui érem tots plegats. No faries igual, tu?

els ulls_5:Maquetación 1 03/04/23 21:51 Página 23

3

Més aviat ca que moltó

Havíem sopat el que sopàvem, de tot un xic, el que ens havíem endut, el que ens havien donat o el que havíem anat trobant, un bocí de pa amb carn eixuta, sempre més aviat ca que moltó. Descansàvem en un clot, entre tot de roques, a mig pendent de la muntanya. Des de dalt no podia venir ningú i vèiem tot el que passava més avall. Era un campament senzill i segur.

L'Aït m'havia demanat que li deixés el meu llapis de sergent per escriure el seu nom a les pedres, i ho feia en francès, que en sabia una mica, i en àrab. Em va dir que en cabilenc no sabia escriure però que les lletres eren més boniques que no pas en àrab i ho deia perquè sí, eren coses seves. Els altres no sé què feien, en Lahcen i en Lamin estaven de guàrdia i d'allà on era jo el sentia cantussejar, vull dir en Lahcen.